

BARNEOMBUDET

Justis- og beredskapsdepartementet, lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Vår ref:
20/00675-2

Saksbehandler:
Anders Prydz Cameron

Dato:
13. oktober 2020

Høringssvar – NOU 2020: 4 Straffelovrådets utredning nr. 1

Barneombudet viser til høringsbrev datert 24.6.2020 om NOU 2020: 4 Straffelovrådets utredning nr 1: Kriminalisering av deltakelse i og rekruttering til kriminelle grupper.

Barneombudets mandat er knyttet til barn og ungdom under 18 år. Vi skal fremme barns interesser i samfunnet og følge med på om norsk rett samsvarer med Norges forpliktelser etter barnekonvensjonen. Vår uttalelse er derfor begrenset til konsekvensene forslaget vil ha for barn og unge.

Barneombudet støtter ikke et forslag om å kriminalisere deltakelse i og rekruttering til kriminelle grupper. Dersom departementet likevel ønsker å fremme et forslag om et straffebed, støtter vi flertallets anbefaling til utforming av straffebedet.

Vi vil utdype våre synspunkter om kriminaliseringsspørsmålet nærmere under.

Barn og straff – barnekonvensjonen artikkel 37 og 40

Barneombudet støtter intensjonen om å begrense kriminelle grupperingers aktivitet. Disse gruppene er en trussel mot barn og unge, både fordi de rekrutterer ungdommer til kriminalitet, og fordi mange av ofrene for disse gruppernes kriminelle virksomhet er ungdommer.

Barneombudet ønsker å konsentrere sitt høringssvar om forslagets konsekvenser for barn som befinner seg i tilknytning til kriminelle grupperinger. Barnekonvensjonen, særlig artiklene 37 og 40 pålegger staten å lete etter alternativer til straff for ungdom som begår kriminelle handlinger. FNs barnekomité har i sin generelle kommentar nr 24 (2019) understreket viktigheten av tidlig innsats med godt sosialt arbeid. Komiteen oppfordrer også statene til å «lukke veier inn i straffesaker for ungdom ved å avkriminalisere mindre alvorlige lovbrudd». I tråd med dette skal det mye til for å øke bruken av straff mot barn.

Straff har usikker effekt og kan få store negative konsekvenser

Kriminalisering forutsetter at effekten er positiv. Vi kan ikke utelukke at et straffebed får en slik effekt, men kan ikke se at utredningen peker på informasjon som tilsier at man har sett denne effekten i andre land som har tilsvarende straffebed. Rådets gjennomgang av modeller fra andre land viser at straff for deltakelse i kriminelle nettverk er lite brukt og har relativt begrenset effekt. Rådet er klare på at effekten av et straffebed ikke vil fjerne årsakene til

kriminaliteten, og at andre tiltak vil være viktigere for å hindre rekruttering av barn og unge til gjenger. I avsnitt 4.2.3. skriver de at fattigdom, utenforskap og manglende muligheter innen utdanning og jobb er generelle faktorer som øker sannsynligheten for at enkeltmennesker begår kriminalitet. Rådet skriver videre at: «Særlig for barn og ungdom vil forholdene i lokalsamfunnet være helt avgjørende. Dersom de unge opplever kriminalitet og fellesskap om kriminalitet som mer attraktivt enn de alternativene samfunnet kan tilby, er det naivt å tro at straffebudet skal representere en enkel løsning.» Barneombudet slutter seg til denne uttalelsen.

Straffelovrådet konkluderer i lys av skadefølgeprinsippet og andre strafferettsprinsipper med at kriminalisering av deltakelse i kriminelle nettverk er «helt i periferien av hva straffeloven bør regulere».

Barneombudet mener vi generelt bør være varsomme med å innføre straffebud med så usikker effekt for ungdom under 18 år. Straff kan ha svært negative konsekvenser for en ungdom som allerede opplever å være på utsiden av samfunnet.

En sannsynlig negativ konsekvens av kriminalisering er at følelsen av utenforskap øker, og at samholdet i den kriminelle gjengen blir sterkere, slik utvalget også er inne på i sin utredning. Det er videre en utfordring at en mindreårig kan være både gjerningsperson og fornærmet i «gjengsaker»: Mange unge står under press på grunn av gjeld eller trusler, og vil derfor kunne utføre handlinger som rammes av et eventuelt nytt straffebud. Indre justis i gjengen, der det å vitne eller angi andre er strengt forbudt, kan gjøre det vanskelig å avdekke hele bakgrunnen for at en ungdom er med i en gjeng. I verste fall risikerer man å straffe en person som først og fremst er et offer for gjengens kriminelle virksomhet.

I avsnitt 12.3. drøfter rådet kort individual- og allmennpreventive konsekvenser av et eventuelt straffebud. Rådet drøfter ulike tilsiktede og utilsiktede konsekvenser av kriminalisering for ungdom, og deres vurdering er at det er vanskelig å si noe sikkert om den reelle effekten.

Vi mangler gode tiltak for å hjelpe unge lovbrøyttere

Rådet skriver i avsnitt 10.3 at mindreårige lovbrøyttere ikke har samme forutsetninger for å vurdere konsekvensene av sine handlinger og er mer sårbare for skadevirkninger av tradisjonell straff enn voksne. Barnekonvensjonen legger derfor opp til at subsidiaritetsprinsippet står særlig sterkt når det gjelder barn. Dette innebærer at alternativer til tradisjonell straff alltid må vurderes, og at slike alternativer må være tilgjengelige.

Barneombudet har gjennom 2019 og 2020 både vært i dialog med Oslo kommune og snakket med ungdom som har gjennomført ungdomsoppfølging eller -straff i flere deler av landet. Våre funn i dette arbeidet, sammen med blant annet funn i Nordlandsforsknings evaluering av ungdomsstraffen, viser at tilbud som er egnet til å hjelpe ungdom ut av kriminalitet varierer sterkt fra kommune til kommune. Flere bydeler i Oslo oppgir at de ikke har effektive tiltak som kan hjelpe unge som blant annet sliter med rus eller utøver vold. Oslo er landets største by, og utgangspunktet for mye av debatten om ungdomskriminalitet og gjenger. Vi må satse på det forebyggende arbeidet og utvikle gode tiltak som også kan være innhold i eventuelle straffereaksjoner, før vi vurderer straff mot ungdom utelukkende for deltakelse i en kriminell gruppe.

Mye av aktiviteten de kriminelle gruppene bedriver er i seg selv straffbar, og vil fortsatt være det. Med tanke på de mulige negative konsekvensene straff for deltakelse i kriminelle nettverk kan ha for allerede sårbare ungdommer og mangel på gode, alternative tiltak, vil vi anbefale departementet å heller bruke andre virkemidler enn straff for å hindre at ungdom blir rekruttert til kriminelle nettverk. Straffelovrådet kommer med en rekke gode alternativer i

kapittel 19 som vi anbefaler departementet å utrede nærmere. Bruk av alternativer til straff vil være mer i tråd med barnekonvensjonen, som legger vekt på forebygging og tilgjengelige alternativer til straff, framfor tradisjonelle strafferettslige virkemidler.

Vedlagt følger vårt til Oslo kommune vedrørende tiltak for unge lovbrøyttere.

Vennlig hilsen

Inga Bejer Engh
barneombud

Anders Prydz Cameron
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.